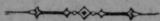

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi pol. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in oskerbuje razpošiljanje založništvo.

List 20.

v Ljubljani, 15. oktobra 1874.

Tečaj XV.

Peter Hitzinger

(Znojemski, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

XX.

Bilo je razpisano darilo za najbolji krajevni, zgodovinski, ali vzajemni domovinski opis v nemškem jeziku, in v dosego njegovo je spisovati jel Hicinger najprej v „Blätter aus Krain“ l. 1860 „Das Quecksilberbergwerk Idria S. 90—136,“ potem pa je delo, ker je marljivo sestavljeno prejelo tudi darilo, knjigarna Kleinmayr-Bambergova spravila na svetlobo, in to je:

10) Das Quecksilber-Bergwerk Idria, von seinem Beginne bis zur Gegenwart. Geschichtlich dargestellt von P. Hitzinger, Dechant und Pfarrer zu Adelsberg. Laibach 1860. 8. S. 86. — Po tej knjižici je l. 1870 J. Lapajne v letnem sporočilu glavne šole Idrijske sestavil po slovenski: „Idrijskega rudnika zgodovinske čertice“ v 8. str. 17. —

Sicer je v omenjene „Blätter aus Krain“ l. 1860 spisal: Die Römerschanzen in den julischen Alpen; v „Mitth. d. hist. Vereins“ pa na pr. l. 1859: Zur Geschichte von Neustadt o. Rudolphswerth; von Neumarkt; l. 1860: Kurze Geschichte der Herrschaft Adelsberg; l. 1861: Pläne römischer Orte in Krain; l. 1862: Zur Gesch. des Geschlechtes der Auersperge; Zur Gesch. alter Glöcken in Krain; Die Freisingischen Sal-, Copial- u. Urbarbücher in ihren Beziehungen zu Krain; Das älteste Besitz-

thum der österr. Herzoge; Die Cosmographie des Anonymus v. Ravenna u. die Geographie des Guido in ihrer Beziehung auf Krain; Auszug aus dem ältesten Urbar der Herrschaft Adelsberg itd.

V Novice je tedaj dopisoval, kedar je utegnil, manjši stvari in dogodbe „z Notranjskega, iz Postojne, s Pivke, itd. na pr. 1860 l. 8: O Pivki in Krasu v zemljopisnem, zgodovinskem in gospodarskem oziru; l. 20: Kmetovanje na Notranjskem — in kako bi se dalo na boljše obrniti, s katerim naj se primerja B. „Kmetovanje na Pivki“ v l. 23. 24; l. 31: O šoli, muziki, tergu, draginji v Postojni; l. 33. 34: O krajevnih, in jezikoslovnih rečeh na Pivki itd. — V l. 52 se je pod naslovom „Abecedar“ hudo znosil še enkrat menda prav Znojemski ali Hicinger nad prof. Poklukarjevo poskušnjo novih domestivnih čerk za Slovenski Alfabet v krepkem sestavku: Ozir na dozdanje slovenske alfabete — dovezete in ponujane, o katerem glej nekoliko v Jezičn. Met. XI, 47. — L. 1861 v št. 2 s Pivke: Kmetijske, jezikoslovne in druge reči, zemljopisne in zgodovinske čertice; l. 9. 10 se nahaja učen in izversten spis „O slovenski zemlji“, kjer po pravnih listinah in zanesljivih starih in novih naznanilih kaže, kako daleč je bil razširjen ali se zdaj še razširja slovenski narod, kako je bila slovenska zemlja kdaj na drobno razdeljena, in koliko zopet soedinjena v starem, srednjem in novem času, nekaj v ta namen, da se razširjuje vednost historična, nekaj pa v pojasnjenje pravic slovenskega naroda, če tako pojasnjenje, pravi o sklepu sam, kaj utegne pomagati, da bi se Slovencem tudi dalo, kar je pravo. — Na ta izverstni spis se nanaša tudi l. 16: Še nekaj o nekdanji Krajni, po svetopisu Ravenskega neimenovanca (Ravennatis anonymi cosmographia) iz 7. stoletja, ki ga je po trudnem iskanji naposled dobil vendar v roke. — Poprej je priobčil bil že:

11) Domač Koledar slovenski za navadno leto 1861. Sp. P. Hitzinger, farnik in dekan Postojnski. VI. pomnoženi tečaj s podobšino jame Postojnske. V Ljubljani. Giontini. Milic. 8. str. 106. — Podučni in zabavni koledarček kaže v ogledu po svetu: Zemljioslovne najdbe; Stare egiptovske mesta; Pariz, glavno mesto na francoskem. Ogled po domovini: Maribor na Štajarskem; Postojnska jama; Velesovo, nekdanji samostan in Božja pot; Grozoviti Atila pred Emono in Akvilejo; Avari, nekdanji stiskavci Slovincov; Slovenska zemlja in Turki; Enéa Silvi, potem Pij II. papež; Jurij Stobej, Lavantinski škof. Gospodarske reči: Umno kmetovanje; Živinoreja; Gojzdoreja. Razne reči — in Pesmi: Pot v nebesa; Gospod z učenci na morji (Poleg nemščine) in Nečimernost človeška (Ljudska pesem). — Jako priljubil se je Slovencem koledar ta; pa je tudi res vreden, da ga radi imajo, ker je za sto in sto stvari, ki jih človek vsaki dan potrebuje, zanesljiv svetovavec, pravijo Novice o nasledniku:

12) Domač Koledar slovenski za navadno leto 1862, ki v 8ⁱ str. 115 ima na čelu podobo mesta Iderskega. — Ogled po svetu: Snova nebesnih teles; Stare indijanske mesta in stavbe; Moskva in Petrograd, glavne ruske mesti. Ogled po domovini: Celjovec, glavno mesto na Koroškem; Idrija, sloveče rudarsko mesto na Kranjskem; Začetek staro- in novoslovenskega slovstva, ter sedanji stan; Zgledi za opravilne, spise, na. pr. Izpisek, pobotni list, službina spričba, darilni, prejemni dolžni list, dolžno, prepustno, kupno, najemno, ženitno, izročilno, oddajansko pismo, prošnja, poslednja oporoka. Pesmi: Božični vertec in S-Barbara, poleg stare pesmi, in poleg nemščine „Rudarska,“ ki se glasi:

Oj srečo! oj srečo! sred večne temé,
Oj srečo! tu v sredi strahote;
Po tesnih predorih v globino se gré,
Kjer so zakopane dragote.
Globoko pod zemljo in z grozo objet
Tu dela in pota je kraj nam odštet.

Tu maje se roka, in bit se vihí,
Odpirajo poke se strašne;
In smert tu iz sto in sto kotov protí,
Pošasti režijo se plašne.
Pa rudar v globino se upa serčno,
In gre brez boječnosti v jamo temno.

Ko pride plačila velicega dan,
Se delo za zmiraj odstavi!
In duh se povzdigne tu neuderžan
Iz temne globine k presvetli višavi.
In društvo nebeško sprejame ga v raj;
Oj srečo! oj srečo mu kliče tedaj.

V Novicah je to leto nekaj več zaznamnjal v dopisu s Pivke l. 20. 21: Obgojzdovanje Krasa. Sadjoreja. Narodnost, kjer je nekoliko čertic posebej o jami Postojnski. Kedarkoli je kdo pisal kaj bolj osornega ali manj častnega o Postojni ali o Pivki, koj se je oglasil po svoje tudi Hitzinger; tako je udaril na drugi zvon l. 49: Omika in narodnost Pivčanov nasprot prvemu B. v l. 46. 47: o učilnici za dela deklishe v Postojni, o slovenščini in šolskih zadevah itd. — Tako je njegova menda tudi Kratkočasnica v l. 16: Monolog anga, k' noče Cimber bite, kjer rojake svoje graja zarad nemškutarije, hvali zarad obertnije, pa jezikoslovcem kaže v lastni pisavi njihovo pravo govorico na pr: „Jest ne vem, kaj bo to; tače se zmišljajo nekter naš gospodje, de je čoveka groza. Sej je teržiška dolina vender zvo zaperta, pa od koder kak veter pripiha, že vse misle našem ljudém dergam oberne... V osem štiridesetga leta, — takrat je vse po svet norevo... Pred je vsak govoru, koker so mo ble usta zrasle, nemško alj kransko, pisov tud toko... No zdej je pa vse dergače; zdej naš gospodje nočjo druje k nemšče špraše... Nekdo je štedirov, od kod be biv ta nemšče zarod pod Ibelj peršu; tedej se je spovnu, de so ankat, mende še pred Kristšovem rojstvam, an nemšče Cimbre čez Snežniče na Vaško derle; in reku je: Gvišno je od tisteh ana truma med našme gorame zastava. Zato zdaj nam ubojem Teržčanam za špot pravjo, de smo Cimbre; o jemnasta! kam

bo to še peršvo? . . Ovbe, zdej je pa doste; menem, de Cimber vender še nisem, če glih je moj dešček nemško znov, moj oča pa niso znale, in mate tude ne. . . Zato ostanimo, koker nas je Boh ustvaru, da nas ne bo tista pekvata krača po nosu kavsala.“ —

V Danici je iz Postojne nekterikrat p. 1860 l. 20 . . hvalno pisal o cesarici Mariji Ani, ktera je ondi rada ostajala in cerkvi bila velika dobrotnica; l. 1861 je v št. 10 poleg nemščine poslovenjena pesem Maje va: Že slavčki žvergolijo, — Se maj vesel zbudí; Naj serca podarijo, — Kar lepi maj rodi itd.; l. 1862 št. 10 je Za veliki teden poleg cerkvenega petja poslovenjena žalostna pesem Jeremija pre-roka, in hebrejska pesniška šega je posneta v tem, da se vsak stavek začenja s čerko po versti abecede, kot v hebrejskem izviru:

Alef.

Ah! samotna brez ljudi
Hči Jeruzalem sedi;
Glej Gospa narodov kdaj,
Vdovi je enaka zdaj;
Sred dežel je kraljevala,
Zdaj pa sužnja je postala.

Bet.

Britko joka celo noč,
Z lic teko solzé na moč;
Ne tolaži je nihče,
Kar nje ljubih šteje se;
So prijatli se umaknili,
V neprijatle spremenili itd.

L. 12 se nahaja Sonet k svetim praznikom: To res je dan, ki ga je Bog podaril; — O pridite, de zdaj se veselimo itd.; — in l. 14 pesem: V čast Marii Devici: Povzdigni glas se zdaj iz duše vnet — Za slavo, čast Device, čiste svete itd. L. 21 pa je v dopisu z Notranjskega sprožil neko reč, ki jo je opazoval bolj na tanko o tamošnjem potovanji milostnega kneza in škofa, to je, izbiranje in primerjanje posebnih svetih pesem po raznosti cerkvenega opravila. Za sveto mašo sicer ni toliko različnih pesem. . . Če se ne more veliko sprememb delati v besedah, pravi ondi Hicinger, se utegne več spremenjavati v napevih, kar je prijetno in spodbudno. Vendar je tudi prav, če se večkrat ktera druga pesem vversti med mašno petje, na pr. pri darovanji pesem o tedaršnjem godu ali prazniku, pri povzdigovanji pesem sv. Rešnjega Telesa, k koncu kaka pesem Matere Božje, ali zopet dotičnega goda. Po takem redu petje verstijo pravi orgljarji in pevci. Pa koliko je takih orgljarjev in pevcev. Skušnja za to stran kaže premalo razumnosti. Ravno o potovanji mil. škofa se je petje v raznih krajih dalo slišati, pa vse premalo izbrano, tako na pr. se je povsod pogrešala pesem za to priložnost, za sveto birmo primérjena. V slovenskem petji nisem nikjer slišal pesmi „Pridi sveti Duh“, ne v latinskem „Veni sancte Spiritus“; in sicer je bil zraven binkoštni teden. Nekoliko dražilo me je, da naši pesniki toliko in toliko svetih pesem skladajo, pa vendar malo njih za sv. Rešnje Telo, in celo malo od sv. Duha. O svetem Duhu bi se zlasti šolarjem moglo kaj pesem dati. . . Bolje je s pesmimi sv. R. Telesa,

vendar orglarji premalo vprašajo zanje. Vem, da v enem tednu na več krajih, o več svetih mašah nisem slišal skoraj ne ene sv. Rešnjega Telesa; pri darovanji se je pelo od Matere Božje, pri povzdigovanji od Matere Božje ali za razloček od škofovega prihoda, in pri obhajilu spet od Matere Božje. Vse je prav, prepevati čast, hvalo in visokost izvoljene Matere Gospodove in Device prečiste, in njo mogočno besednico klicati v pomoč. Pa sveta maša je spomin kervave daritve, ki jo je Jezus Kristus na svetem križu opravil; pri povzdigovanji je Jezus Kristus pričujoč na altarji; takrat tedaj se spodobi v njega vero in ljubezen buditi, njega ponižno moliti; pri obhajilu zopet je potreba z njim se saj v duhu družiti. Bodi si, da se s petjem tudi obračamo v Marijo, presveto Gospodovo Mater; pa ne vém, če bi ji to moglo prijetno biti, če bi se nič ne ozerli v premilega Jezusa, v preljubega njenega Sina, ktereга nam ona kaže. Vsaka reč ima svoj čas, pa tudi svoje mesto; in ravno taka je tudi s cerkvenim petjem.

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega skusiš, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominek po prislovcu latinski: „*Litera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

Zapustivši sodarijo podali smo se v nasproti stoječi samostan, ali kakor ondi pravijo, „in's Stift“. Ako se pomisli, da nemški potopisci imenujejo ta vstav „die herrlichste Abtei Oesterreich's“, lahko se previdi, da more on in vse, kar je z njim v kaki zvezi, res prekrasen, izversten biti. Zgodovinarji so vsi enoglasnega mnenja, da samostan ali vstav, vtemeljen l. 1106, je resnično na onem mestu, kjer je bil mejni grof Leopold najdel v gozdu naličje svoje gospe sopruge Neže, katero ji je bil odnesel raz Leopoldove gore močni piš.

Iskaje dovoljenja za razkazovanje in ogledovanje znotrajnih vstavskih znamenitosti bili smo v tej zadevi bolj srečni, kot neki drugi naši sotovariši, katerim se je bilo to, — ne vem iz kakega vzroka — odreklo. Nam je jako omikani in priljudni mladi kapitular (če sem prav čul, bil je g. „Novizenmeister“), s katerim smo se bili ponevedoma srečali na mostovžih, hipoma sprosil od gosp. prelata dopuščenje, kar se bajè vsacemu poprek ne dovoljuje precej rado, ter nam bil tudi kot razkazovalec v lastni osebi na službo. Peljal nas je najpred v tako zvani „Kaiserzimmer“. Ime samo že pové, da je tam videti lepota nad lepoto; kajti ti prostori so vravnani za stanovanje svitlega vladarja in Njemu enakorodnih samostanskih obiskovalcov. Stene v vstopni in nji k levi ležeči sobi so vse z rudečim damaškom opete; tudi pohištvo v obeh teh prostorih je enako prevlečeno. Iz oken teh sob je sprelepi razgled na železnico, ki

gre tik v podnožju navpične pečine, na kateri vstav stoji; še bolj mikaven pa je pogled na samostanski perivoj in vert, ter na ponosito Donovo, ki se naprej tje mogočno odteka proti vzhodu. — K desni od vstopne sobe prišli smo v „Thronsaal“. Tudi to ime vsaj nekoliko pové, kakošna na pr. ta dvorana more biti; popisati taisto natanjčno bi se jaz zastonj trudil. K desni roki poleg vhoda nahaja se ob steni prislonjen sprelepi in dragoceni prestol, vredni sedež za vsacega vladarja; ob straneh stojé velikanski okusno narejeni kandelabri; stene pak so vse opete s preumetno tkanimi francoskimi preprogami, predstavljajé razne podobščine v obliki velikih slik. Kaj enacega sem videl edino le v cesarski Schönbrunski palači. — Stene daljne sobe bile so poopete s preprogami zelenkaste barve. Tu imajo včasih o posebnih prilikah pojedine. — Še daljna soba odlikovala se je po jako umetnih slikah. Tudi tukaj, kakor tudi že v poprejšnjih prostorih, človek kmalo ne bi vedel, kam naj bi najpred obrnil pozornost in pogled. Zlasti zanimala me je tu podobšina, kazaje prvotno osnovani načert, po katerem je imel vstav v njegovi sedanjosti na novo pozidan biti. Pričeto jé bilo to delo l. 1730 po navódih arhitekta Allio-ta; ali kasnej jé zaostalo, ter skončano bilo še le l. 1834, to da še takrat ne v onej popolnosti in obširnosti, kakor jo kaže načert, ki nosi napis

Canonia Claustro — Neoburgensis vigeat

Ambrosio devota.

Donatto d' Alio

(kar bi se po našem nekako reklo: Korarija Klosterneuburška, Ambrožu posvečena, naj napreduje [naj bo srečna], Donat d' Alio.). Iz ravno opisane sobe prišli smo poslednjič v glavno, res velikansko dvorano. Pozidana je enako kaki cerkvi v podolgasto okrogli obliki. Šestnajstero stebrov podpira visoko kupljo, katera se poteza namést obloka nad vso dvorano; verhunec njen ima navadni okrogli stolpiček (Kuppellaterne), skozi njegova okna pada svitloba raz višave. (Naj omenim tu še tudi, da je zunajni verh kupeljnega stolpiča okinčan z velikansko nemško-cesarsko krono, katera se s dobrim očesom more videti koj tam dol, ko se pri „Nussdorf-u“ odpre razgled na ponosni Klosterneuburški vstav.) Da je tudi ta dvorana gledé njenega kinča sprelepa, in da se odlikuje posebno po arhitektoničnem lišpu, ni mi treba praviti; to pa vendar morem vzeti še v misel, kako prečudno odmeva jek iz njenih kupeljnih višin. Gospod razkazovalec nas je na to posebno opozoril in nagovoril nas, naj zedinimo štirje zmed družbe svoje glasove v poljubni akord. Zgodilo se je, in res: enako prijetno doneči godbi vračevalo se je krepko soglasje iz višave nazaj. —

Iz teh prostorov peljal nas je priljudni gosp. kapitulat v dobro zavarovano in zaključeno zakladnico (Schatzkammer). Káke znamenitosti, koliko dragocenosti in lepote shranjene so tu po deseterih, s steklenimi durmi zagrajenih omarah, to se tudi le videti da, nikakor pa popisati ne more. Na prvem mestu naj imenujem z zlatom in biseri bogato okinčano mertvaško glavo vstavskega vtemeljitelja, mejnega grofa Leopolda, ki je ločena od ostalega trupla, katero počiva s telesnimi ostanki sopruga in otrok v rakah samostanske cerkve. Videti je dalje zgodovinsko znamenito, že dvakrat omenjeno naličje mejne grofinje Neže; — tudi se hrani v neki plehnati posodici nekoliko ostankov onega bégzovega drevesa, na katerem je bilo v gozdu naličje obviselo. Videli smo dalje ženitvanj-

ski obleki (Hochzeitsgewänder) mejnega grofa Leopolda in njegove soproge Neže; avstrijski nadvojvodski klobuk (österreichischer Erzherzogshut); dragocenih raznobarnih mašnih oblek, inful, kelihov, monštranc in družega enacega cerkvenega lišpa, kar se vse oziroma zunajne lepote in notranje vrednosti eno nad drugim odlikuje, da kar ni pošteti. Pri pogledu tacih krasot in dragocenosti se pač ni čuditi, da se zlasti naše dni nahaja mnogo tacih sebigrabežev, ki samostanom zavidajo njihovo bogastvo, in se jim sline cedé po njihovih zakladih. „Čemu ta potrata!“ je že nek-daj djal Judež Iškariot, akoravno ni bil solda priložil k mazilu, katero je pripravila Magdalena Zveličarju. Žalibog, da ima ta „Šmonča“ sedanje čase le preveč enakomislečih bratcev, ki cerkvam beliča ne dajo, pač pa jih za njih lastnine zavidajo.

Po stenah zakladnice poobešenih je tudi mnogo slik iz 13. stoletja. Posebno pozornost zaslužijo rodoslovni obrazi slovečih Babenberg-ov (Stammbaum der Babenberger). — Zapustivši zakladnico šli bi bili še radi v bukvarnico, ki shranjuje okoli 30.000 zvezkov in 1200 rokopisov; tudi umetnostno in mineralno zbirko (Kunst- und Naturaliensammlung) bi bili radi videli; ali za to je bilo že prepričlo časa. Hvaležnega serca poslovlili smo se toraj od prijaznega gosp. razkazevalca, in podali se zdaj še sami proti cerkvi, da si tudi njo vsaj poveršeno enkoliko ogledamo. Da ona za ostalimi vstavskimi napravami ne zaostaja, si pač vsak lahko misli, kdor vé, da prvo svojo pozornost tu, in tudi drugje obračali so vtemeljitelji in njihovi nasledniki na lepoto dotičnih cerkvá. Skozi prostorno lópo prišedši vstopili smo v prekrasno, visoko, v romanskem zlogu pozidano, od šestih kapel objemano cerkev. Roki umetnega zidarskega dekoratérja, in slikarja na presni zid ste se poskušali tu menda za stavo, katera bode več in lepšega naredila za olepšavo te prezale veže Božje. Raz glavnega kora kažejo se velikanske, 40 spremenov obsegajoče orglje v tako mojstersko izdelani in bogato pozlačeni omari, da se kaj enacega naše dni komaj kje še osnuje. Delo so one glasovitega Passau-skega orglo-delca Freund-a; akoravno že l. 1644 postavljene, vendar s svojimi ogromnimi glasovi še zdaj svedočijo, da naši stari spredniki niso bili tako zatepeni, kakor bi jih naš vek rad razupil; marveč bili so mnogi zmed njih umetniki, katere posnemati se zastonj trudijo sedanji „mojstri“. Iz cerkvene ladije pospnemo se po šestih stopnicah v presvetišče. Po šegi starih, in tudi nekaterih novejših samostanskih in stolnih cerkvá napravljene so tù prek stranskih zidin bogato pozlačeni molitevni stoli za samostanske kapitulare. Nad stoli k desni nahaja se na stranskem koru dvoje manjših orgelj, ki so vravnane za rabo pri slovesnih molitvah kapitularov in o manjših cerkvenih duhovskih opravilih (v Celovcu, Gradcu in Zagrebu sem pri duhovnih urah in pri korarski maši že kaj enacega čul); tem nasproti k levi pa so vravnani oratoriji, kakor je to pri samostanskih cerkvah navadno. — Veliki altar, rojstvu Marije Device posvečen, je kiparski in slikarski umotvor v pravem pomenu besede. Naj le naredi kdo naše dni kaj enacega, ako je mož za to!

Iz presvetišča pelje k levi sedem stopnic v stransko kapelo; -- od tam dvanajst stopnic nižej pak smo dospeli zopet na drug posebno znamenit, kapeli enak kraj. Tu stoji, z železnim oklepom obdano ono bezgovo drevo, na katerim je obviselo naličje mejne grofinje Neže, kar sem v tem spisú že večkrat omenil. Oklep ozališan je z množino svetlih kamnov.

Koj zraven kaže se prostor, kjer so bili nekdaj shranjeni telesni ostanki mejnega grofa Leopolda, njegove soproge in otrok. Ob sredi te kapele stoji za železno ograjo stari, ves pozlačeni altar s pregibljivimi durmi ob straneh. (Nemci imenujejo te sorte altarje „Flügelaltar“, ker se njihovi glavni oddelek po pregibljivih stranskih durih lahko povoljno odpira ali pa zapira.) V ozadju tega altarja nad glavno sliko se shranjujejo zdaj telesni ostanki sv. Leopolda; koščice njegove soproge in otrok pa se nahajajo v podzemeljskih rakah, kamor peljejo stopnjice tik za ravno opisanim altarjem. Vsled zaperte železne ograje nismo mogli do altarja in tudi v rake ne, katere so menda še posebej zaklenjene. Barvana okna s silno starimi slikarijami (pravijo, da so še iz časov življenja sv. Leopolda) dajejo temu prostoru svečano tmino, kar zauzema človeka z nekako sveto grózo.

Iz cerkve prišedši radi bi bili šli še gledat v vojaške magazine, kjer se shranjuje raznovrstno pionirsko orodje, iz katerega delajo v vojskah mostove in se sploh rabi pri vojaškem brodarstvu; — ali dež je silno lil, in ne da bi se bili pustili močiti od zunaj, podali smo se rajše v samostansko kletarijo, kjer se toči jako dober domač vinski pridelek, in smo se ondi okrepcali s kozarcom žlahtne kapljice, — tedaj pomočili se nekoliko od znotraj. Od tam podali smo se proti kraju, kjer so nas pričakovali „omnibusi“. Zdaj me vendar ni več mikalo, sedeti zunaj na strehi, temuč poiskal sem si pripraven prostorček v znotranjem vozu, od koder sem nazaj gredé proti Dunaju sicer mogel tudi ogledovati okolico, vendar pa prepričal se, da v dežju popotovati ni prijetno. Proti noči bili smo zopet na začasnem domu Dunajskem. (Dalje prih.)

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na novo ustanovljeni ljudski šoli v Voklem pri Kranji je učiteljska služba z letno plačo 450 gl. in prostim stanovanjem razpisana.

Prošnje s potrebnimi spričali do 7. novembra 1874 pri krajnem šolskem svetu v Voklem (Hülben bei Krainburg).

Na Štajarskem. Na trirazrednej ljudskeji šoli v Laškem trgu se razpisuje učit. služba letnoj služnino 600 gl. in na enorazrednej ljudski šoli na Prihovi tudi učit. služba služnino IV. razreda.

Prositelji, kateri morajo biti zmožni slovenskega i nemškega jezika imajo svoje dostojno dokumentirane prošnje po poti predstavljene šolske gospodske najdalje do 20. oktobra t. l. odposlati za a) krajnemu šolskemu svetu v Laškem tergu (Markt Tüffer), za b) krajnemu šolskemu svetu na Prihovi (pošta Konjice, Gonobitz).

— Na enorazrednej ljudskeji šoli v Št. Jurji pod Tabrom poleg Vranskega se razpisuje učiteljska služba letnoj služnino 550 gl., i prostim stanovanjem, prošnje po poti predstavljene šolske gospodske najdalje do 25. oktobra t. l. pri krajnem šolskem svetu v Šent-Jurji pod Tabrom, pošta Vransko (Franz).

Listnica: N. šole. Gsp. A. Obreza, dež. posl., je daroval 16. gl. in 3. učitelji so plačali letnino po 1. gl.

V prilogi je: konec šolske postave. Dobiva se tudi šolska postava dne 29. aprila l. 1873 pri založniku gsp. Milic-u na starem tergu h. št. 33 po 5 kr. Morda bo nekaterim ž njo vstreženo! — Naj še pristavimo, da se ravno tu dobiva „I m e n i k“ šol in učiteljev po Slovenskem po znižani ceni (30 kr.).

Postava, veljavna za Kranjsko,*)

kako naj se vravná napravljanje, zderževanje in obiskovanje javnih ljudskih šol.

I. oddelek.

Kako se napravljajo in zderžujejo javne ljudske šole.

§. 1. Javna ljudska šola se mora povsod napraviti tam, kjer biva v vasi ali v več vaséh, selih ali posameznih hišah eno uro na okoli, po petletnem poprečnem računu več ko 40 otrok, ki morajo čez pol milje dalje hoditi v šolo (§. 59. derž. postave 14. maja 1869).

§. 2. Ako so v tej daljavi krajne razmere take, da občasno ali stanovitno prihod do šole močno opovirajo ali obtežujejo, naj se izpostavi podučitelj tiste šole vsaj v bolj neugodnem letnem času na primerno postajo, ali v najskrajnejšem slučaju naj hodi vsak teden dvakrat tje podučevat. — Ta ekspoziura ali izpostavljena štacija je obstojni del tiste šole, kjer je dotični podučitelj vmeščen.

§. 3. Kakor hitro pa tisti, kateri napravlja in zderžuje tako šolo, zmore to napravo, naj se napravi mesto te ekspoziure ali izpostavljene šole samostojna šola.

§. 4. Kolikor je mogoče, je treba tudi na to gledati, da se v ljudnatih krajih namešane šole po spolu ločijo in se napravijo posebne dekliške šole. To se pa mora povsod tam narediti, kjer je več kakor šest učiteljev postavno (§. 11. derž. post. 14. maja 1869. leta) potreba vmetiti.

§. 5. V vsakem šolskem okraji naj se napravi najmanj ena meščanska šola.

§. 6. Šolske oblasti naj čuvajo nad tem, da se napravijo potrebne ljudske šole brez nepotrebnega odloga (§§. 1, 5, 12) tam, kjer jih še ni, vendar z ozirom na zmožnost tistih, ki za šolo skladajo, in da se uterdijo vsi pogoji njih terdnega in vspešnega obstanka.

§. 7. Vse okoliščine, ki so merodajavne pri napravi in vredb šol, naj določi komisija s privzetjem vseh vdeležencev, in ako je treba, tudi s posebnim ogledom; komisijski protokol je podlaga daljnih razsodeb.

§. 8. Nikdar se ne sme privoliti, da bi se ljudske šole množile na škodo namenu ugodne vredbe in vspešnega nadaljevanja (§§. 1, 5, 12) potrebnih šol.

*) „Tov.“ prinaša šolsko postavo, kakor je obetal. To pa storimo ravno sedaj, ko ni dobiti postave pri knjigoteržcih, in se bode berž ko ne v tem, kar se tiče šolnine, nekaj predrugčila.

§. 9. Vsaka javna šola ima svoj šolski kraj, h kateremu spadajo v šolane vasi, deli od vasi ali hiše. Za meje šolskih krajev naj se jemljejo občinski (soseskini), oziroma podobčinski kraji, ako ne kaže šolskega obiskovanja zljajšati s tem, da se všolajo posamezni občinski deli v šolo sosedne občine.

§. 10. Všolanje ima ta namen, da se vsi otroci, ki stanujejo v šolskem kraju, in so dolžni v šolo hoditi, morejo v šolo sprejeti in se podučevanja pravilno vdeleževati.

§. 11. Otroci, ki stanujejo zunaj šolskega kraja, se le v šolo jemljejo, ako zavoljo tega šola ni prenapolnjena. Ravno to velja za tiste otroke, ki še niso spoznili 6. leta, katerim pa je vendar krajna šolska oblast privolila, da smejo v šolo hoditi.

§. 12. Šola, ktera je bila že pet let prisiljena, večje število svojih letnih stopinj ali razredov ločiti v vstrične razrede, se ima po preteku tega časa ločiti v dve šoli.

§. 13. Določbe o kakovosti šolskih poslopij in njenih delov, kakor tudi o potrebni šolski opravi ustanovlja minister za bogočastje in uk dogovorno z deželno šolsko oblastjo z ukazom. Tako isto se uravnava način, kako naj tehnični organi politiških uradov ali deželnega zastopa sodelujejo, kedar odobrujejo in izpeljujejo stavbine čerteže, kedar oskerbujejo šolsko opravo, kedar nadzorujejo, ali so poslopja in njih oprava v takem stanu, da namenu vstrežajo.

§. 14. Krajna šolska oblast — in oziroma na meščanske šole — okrajna šolska oblast določuje, koliko se sme potrošiti za kurjavo, svēčavo in snaženje šolskih sob (izb), ter za vsako šolo po prostoru, kubičnem obsegu in legi ustanovi najmanjši znesek tako, da se manj ne sme potrošiti.

§. 15. Za podučevanje dečkov, bodi si da so v posebnih razredih ali združeni z dekleti, smejo se ženske jemati le za prva štiri leta.

§. 16. Obstoječa javna šola se sme z dovoljenjem deželne šolske oblasti le takrat odpraviti, kedar ne spada med potrebne šole. (§§. 1, 5, 12.)

II. oddelek.

O obiskovanji javnih ljudskih šol.

§. 17. Dolžnost v šolo hoditi se začenja po navadi po spoljenem 6. letu in traja po navadi do spoljenega 12., v mestih in tergih s tri- in štirirazrednimi šolami pa do spoljenega 14. leta.

Oziroma na posebne krajne okolščine, na podnebje more tudi okrajna šolska oblast izjemno dovoliti, da se začenja dolžnost v šolo hoditi še le s spoljenim 7. ali 8. letom. Ravno tako lahko dovoli okrajna šolska oblast

odpust iz šole v mestih in terjih tistim otrokom, ki so spolnili 12. leto in se predmetov ljudske šole dobro naučili.

§. 18. Neposrednje pred začetkom šolskega leta naj krajna šolska oblast zapiše vse otroke šolskega kraja brez razločka verske spoznave in domovinske pravice, kateri so v taki starosti, da so dolžni v šolo hoditi.

Kdor otroka zapisovanju prikrije ali zastran njega kaj neresničnega pové, se kaznuje z 1 do 20 gld., ali če ne more plačati, z zaporom od 1 do 4 dni.

§. 19. Otroci, kateri zavoljo duševne ali telesne bolehnosti ne morejo v javno šolo hoditi, in se podučujejo ali domá ali v zasebnih zavodih, ali so že na kakošni viši šoli, naj se zapišejo v posebni zapisnik, kateri se predloži nemudoma okrajni šolski oblasti.

§. 20. Ravno to velja od otrok, kateri delajo po fabrikah, pri obert-nijstvu, v rudnikih, pri rezanji šote in se podučujejo v kaki fabriški šoli.

§. 21. Okrajna šolska oblast ima pravico od takih okolščin, ktere otroke omenjene v §§. 19. in 20. oprosté obiskovanja javne ljudske šole, tirjati daljnih izkazov.

§. 22. Ako niso otroci, zastran katerih vzroka za oproščenje ni (§§. 19. in 20.), v prvih štirinajstih dneh šolskega leta v javno šolo sprejeti, naj krajna šolska oblast stariše ali njih namestnike opominja na njihovo dolžnost. Ako ne pošljejo potem v treh dneh otroka v javno ljudsko šolo, zapadejo kazen od 1 do 5 gld., ako pa ne morejo plačati, naj se to spremeni v zapor največ do 24 ur.

§. 23. Ako krajna šolska oblast zvé, da se je otrok, ki je dolžan v šolo hoditi, med šolskim letom iz domačega v drug šolski kraj preselil, naj to naznani dotični krajni šolski oblasti. Ako pa zvé, da se je tak otrok preselil iz drugega v domač šolski kraj, naj ga potem zapiše v zapisnik med šolske otroke in naj se ravna po §§. 19. in 21. pričujoče postave.

§. 24. Krajna šolska oblast pregleda vsakega pol meseca zapisnik zamud, ktereга ima šolsko vodstvo predlagati, in ravna po okolščinah zoper stariše ali njihove namestnike. Ravna se pa tukaj ravno tako, kakor pri otroku, ki je dolžan v šolo hoditi, ter ni postavno oproščen, pa se je bilo vendar čisto opustilo, takega otroka poslati v javno ljudsko šolo (§. 22.). Šolske zamude, ako niso dostojno opravičene, so enake tem, ki niso nikakor pripuščene.

§. 25. Kazen se nalaga do 10 gld., ali do dveh dni zavora, ako so stariši to storili iz dobičkarije.

Ravno tako se kazen povekša, ako stariši in njih namestniki ponavljaje iz kaznilne zanikernosti otrok ne pošiljajo v šolo (§§. 22., 24.). V takem primerljeji sme se kazen nalagati do 20 gld., ali do štirih dni zavora. Ako taki stariši dobivajo podpore iz ubožne blagajnice ali iz

kakega drugega dobredelnega zavoda, se more naravnati, da se jim to pri dotični gosposki za nekaj časa ali deloma utegne.

§. 26. Lastniki fabrik, obertov, rudnikov, šotorezov, kateri ne pri-ganjajo otrok pri njih delajočih k rednemu šolskemu obiskovanju, pri-dejo v kazen napovedano v §§. 22., 24. in 25.; v takem slučaju se tudi po okolščinah more kazen trikrat povekšati.

§. 27. Otroci, ki so dolžni v šolo hoditi, se zbršejo še le takrat iz zapisnika, ako s spričalom javne šole dokažejo (§. 21. derž. postave 14. maja 1869 in §. 17. te postave), da so si pridobili najpotrebnejših vednosti.

§. 28. Prinašati omenjenega spričala ni treba otrokom, kateri so v tem času na kakošni viši šoli, in kateri so po duhu in telesu za-nesljivo taki, da ne morejo doseči namena ljudske šole.

§. 29. Stariši ali njihovi namestniki, kateri razen teh dveh primer-ljejev (§. 28.) otroke iz šole jemljejo, preden dobé spričalo, zapadejo ravno takim svarilom in kaznim, kakor so napovedane za zanikerno šol-sko obiskovanje.

Ravno tisto velja lastnikom fabrik, obertnij, rudnikov in šotorezov i. dr., kateri odvrčuejo pri njih delajoče otroke od obiskovanja šol.

§. 30. Kazni, omenjene v §§. 18., 22., 24., 26. in 29., nalaga v prvi stopinji okrajna šolska oblast. Ravná se tukaj po pravilih, ktera uravnujejo preiskavo in razsojo pri prestopkih, za ktere se v splošnem kazenskem zakoniku ni gledalo.

§. 31. Pritožbe zoper razsodbe o tej reči, da namreč otroci niso začeli v šolo hoditi, ali da so jo slabo obiskovali, ali da so pred časom izostali, nimajo odložilne moči, ako ne merijo zoper kaznilne sklepe.

§. 32. Zoper stariše, ki so bili že večkrat kaznovani, pa vendar terdovratno ne spolnujejo svojih dolžnosti, kar se tiče šolskega obisko-vanja njihovih otrok, ravná se tukaj po §§. 176. in 177. sploš. derž. zak.

Lastnikom fabrik i dr. se more, ko pervikrat ponové prestopek, pravica odreči, da za šolo ugodne otroke jemljejo v svoje naprave.

III. oddelek.

Od stroškov za ljudske šole in pripomočkov k temu.

§. 33. Šolski patronat (patronstvo), kateri je samo v postavi uter-jen, naj z vsemi pravicami in dolžnostmi, ki se ž njim sklepajo, odpade; samo tisti šolski patronati, ki se opirajo na druga imena, ostanejo v veljavi.

Dolžnost, ktero so imele poprejšnje gruntne gosposke kot take po ministerskem ukazu od 15. decembra 1848. leta, derž. zak. štev. 28., da so morale preskerbovati derva za kurjavo na ljudskih šolah, se tudi izrekuje za odpravljeno, kolikor je bila ta dolžnost samo v postavi uterjena.

Meščanske šole napravljati in zderževati (§. 5) je skupna dolžnost vsacega šolskega okraja, napravljati in zderževati druge potrebne ljudske šole (§§. 1. in 12.) pa dolžnost šolske občine (šolskega okraja §. 9.), ki mora tedaj skrbeti za vse stvarne potrebe in za učiteljske plače.

§. 34. Da se dela, ki iz tega pridejo, oskerbé, pomnoži se okrajna — oziroma krajna šolska oblast v tistih šolskih okrajih, kateri obsegajo več občin ali podobčin, in sicer prva (okrajna) za 8, poslednja za 2 moža, ki imajo razsodilni glas; voli jih pa predstojništvo pripadajočih občin ali podobčin iz volilcev za srenjske volitve opravičenih z nadpolovično večino glasov na šest let; delo opravljajo brezplačno.

§. 35. Ako je pa šolski okraj iz ene same občine ali podobčine, opravlja opravila v §. 33. imenovana enako drugim srenjskim opravilom, srenjski zastop in njegovi izverševalni uradniki.

§. 36. Kolikor postava ali pogodba razen šolske občine tudi druge osebe ali druge skupščine zavezuje, da plačujejo ali pripomagajo za stvarne potrebe ali za učiteljsko plačo na kaki ljudski šoli, naj tudi za naprej vse ostane, kakor je bilo. Ravno to veljá od ustanov in zakladov.

§. 37. V blagajnico šolskega okraja oziroma šolske občine se stekajo vsakoršna darila in volila za šolske namene in dajatve, ktere se opirajo na katero ustanovo ali na katero privatno-pravno ime tako, da se kolikor je mogoče, varuje morebitni posebni namen, potem šolnina in drugi posebni prihodki za šolske namene.

§. 38. Z ozirom na to, koliko se ima šolskega denarja plačevati, razdeli deželna šolska oblast po nasvetu okrajne šolske oblasti šole po občinah, v kateri so, v 4 razrede, in šolski denar se potem na 30, 20, 15 in 10 krajc. na mesec postavi za vsakega šolo obiskajočega otroka.

§. 39. Občinsko predstojništvo vsaki mesec pobira šolski denar brez učiteljevega vdeleževanja; ta odrajtuje denar konec vsacega meseca blagajnici šolskega okraja, oziroma šolske občine, ter ga redoma deva v račun. Dolg na šolskem denarji se iztirjuje tako, kakor je predpisano za pobiranje zaostalih občinskih nakladov.

§. 40. Šolska oblast more šolo obiskajoče otroke revnih starišev ne gledé na njih napredovanje ali od vsega ali od nekaj šolskega denarja oprostiti, in starišem, ki ob enem več kakor za tri otroke, ki v javno šolo hodijo, šolski denar plačujejo, kaj prijenjati.

Odpadek, ki nastane iz tega, naj se nadomesti iz občinskih pomočkov šolskega kraja, če ni na dotični šoli ustanov, iz katerih se šolnina opravlja popolnoma ali deloma.

§. 41. Občinski zastop šolskega kraja lahko prevzame za vse šolske otroke ali ves šolski denar ali le neki znesek na občinsko blagajnico.

Isto tako mu je dovoljeno, da šolski denar (šolnino) dá posamezno pobirati, da pa v denarnico šolskega okraja oziroma šolske občine odraj-

tuje poprečni znesek, kateri se najde po vesoljnem znesku preteklih treh let; (§§. 39., 40.) številka tega poprečnega zneska se mora vsaka tri leta vnovič ustanoviti.

§. 42. Razen šolskega denarja se ne sme pobirati ne sprejemščina, niti ne kako drugo plačevanje za podučevanje v zapovedanih naukih, za porabo za šolo odmenjene oprave, učilnih pripomočkov ali podučevalnih potrebščin, za kurjavo, svečavo ali snaženje šolskih prostorov in dr. — Šolske knjige in druge učilne pripomočke naj pa otrokom kupujejo stariši ali njihovi namestniki, in ako je revščina očitna, pa šolska občina.

§. 43. Ako šolski otroci, ki so bili ali popolnoma ali le nekoliko šolnine oproščeni (§. 40.), ali pa katerim se je kupilo potrebnih učilnih pripomočkov ali podučevalnih potrebščin (§. 42.), nimajo v šolskem okraju domovinske pravice, sme občina šolskega kraja tirjati, da jej te stroške poverne občina domovinskega kraja.

§. 44. Med potrebne izdajke šolskega okraja šteje se tudi:

- a) Zaloga za okrajno učiteljsko knjižnico, za katero se môre tudi od učiteljev po pol odstotka od letne plače pobirati;
- b) stroški za okrajne učiteljske shode, obsegajoči tudi odškodnine udom za potovanje;
- c) odškodnine za potovanje in dnine poslancem okrajnih shodov v deželne shode.

§. 45. Ako se naprej vidi, da šolski prihodki (§§. 36., 37.) ne zadostujejo; da bi se mogli z njimi preudarjeni stroški šolskega kraja ali šolske občine izplačati, naj se za toliko, kolikor primanjkuje, naklad razpiše, kateri se v mestih z lastno srenjsko postavo ravno tako kakor drugi občinski nakladi, zunaj takih mest pa ob enem s priklado za deželne potrebe pri nesprednjih davkih pobira.

§. 46. Ako bi nakladi za namene ljudskih šol (§. 45.) morali toliko biti, da bi presejali 10 procentov od rednega zneska naravnih davkov, naj se to, kar se več potrebuje, založi iz normalnega šolskega zaklada, in ako bi njegovi prihodki ne zadostovali, iz deželnih pomočkov.

Proračuni šolskih občin oziroma šolskih okrajev naj se v pravem času predlagajo deželnemu odboru po deželnem šolskem svetu.

Prehodne določbe.

§. 47. Šole za silo, ki so, naj se berž ko je mogoče, vredijo kakor druge javne ljudske šole.

§. 48. Kakor hitro ta postava dobi veljavo, naj pregledajo okrajne šolske oblasti dosihdobno razdelitev šolskih krajev.

§. 49. Eno leto po tem, ko dobi ta postava veljavo, naj bodo šolane vse vasi, vasni deli, posamezne hiše in naselitve.

Konečne določbe.

§. 50. Pričujoča postava zadobi veljavo tisto šolsko leto, ki pride po tem, ko je bila razglašena.

§. 51. Ko ta postava veljavo dobi, pridejo ob veljavo vse dose-danje postave in ukazi, kolikor so v nasprotji s pričujočo postavo ali pa po njej nadomeščeni.

§. 52. Ministru za uk in bogočastje se naroča to postavo zveršiti.

V Beču, 29. aprila 1873.

Franč Jožef l. r.

Stremayr l. r.

Postava

za uravnavo pravnih razmerij učiteljev na javnih ljudskih šolah vojvodine Kranjske.

S privolitvijo deželnega zbora Mojega vojvodstva Kranjskega ukazujem, kakor sledi:

I. oddelek.

O postavljanji učiteljev.

§. 1. Vsako izpraznjeno učiteljsko službo na javni ljudski šoli naznani krajna šolska oblast precej okrajni šolski oblasti, ktera razpiše službo.

§. 2. V razpisu službe naj se zraven verste in službenega kraja za vsako razpisano službo naznani njena najnižja letna plača in določba, kako se ta priboljšuje, kakor tudi priloge, ki naj se prinesejo in prosilcem naj se naroči, da svoje prošnje oddajo pri dotični krajni šolski oblasti.

§. 3. Službe se razpisujejo v uradnem deželnem listu in v enem ali v več drugih zlasti strokovnih javnih listih, kakor okrajna šolska oblast po svojem previdenji to določi.

§. 4. Čas za vložbo prošenj naj se določi najmanj na šest tednov. Prošnje tistih učiteljev, ki so že v službi, naj se izročajo po predstavljeni okrajni šolski oblasti, katera naj jim koj dostavlja svoje mnenje.

§. 5. Krajna šolska oblast nabira prošnje in v štirih tednih predlaga, komu naj se odda izpraznjena služba.

§. 6. Kjer pri kaki šoli pravice, postavljeni učitelja s kakim še veljavnim šolskim patronstvom združene — ni, ima pravico postavljeni (imenovati) učitelja šolska občina in glede na meščanske šole pa šolski okraj, in storé to tisti, kterim je oskerbovati gospodarske zadeve ljudskih

šol (§§. 34. in 35. deželne postave, kako naj se uravna napravljanje, zderževanje in obiskovanje javnih ljudskih šol.)

§. 7. Ako kako šolo ne zderžuje šolska občina ali šolski okraj, i ma pravico postavljati (imenovati) učitelja tisti, ki šolo zderžuje.

§. 8. Pravica postavljati učitelja, ktero ima kdo, ki ni zavezan opravljati patronovih dolžnosti, jenja, kedar pričujoča postava v moč pride.

§. 9. Ako pravice postavljanja (imenovanja) nima kaka taka oblast, od ktere je okrajni šolski nadzornik, mora okrajna šolska oblast temu, ki ima pravico postavljanja, o vsakem prosilcu naznaniti svoje mnenje, ktero naj se doda postavljalnemu pismu (§. 10).

§. 10. Tisti, ki ima pravico postavljati (imenovanja) učitelja, izvoli v štirih tednih izmed prosilcev tistega, ki se mu zdi najbolj pripraven, in ni navezan na predlog krajne šolske oblasti in na versto, ki jo je ta pri prosilcih postavila (§. 5) in tudi ne oziroma na mnenje okrajne šolske oblasti (§. 9), ter ga, priloživši zadevna pisma nemudoma naznani deželni šolski oblasti.

§. 11. Postavljanje (imenovanje) ne sme zvezano biti z nikakoršnim pogojem; vsaka tej določbi nasprotna zaveza, s ktero bi se bil zavezal kak prosilec, je neveljavna in brez pravne moči.

§. 12. Ako deželna šolska oblast postavljanja (imenovanja) ne odobri (§. 50 al. 4. državne postave od 14. maja 1869), naj se razprava z dostavkom postavnih vzrokov, ki postavljenju nasprotujejo, pošlje temu, ki ima pravico postavljanja (imenovanja); temu pa je na voljo dano, da v štirinajstih dneh družega prosilca postavi (imenuje), ali pa se pritoži pri ministerstvu za bogočastje in uk.

§. 13. Ako deželna šolska oblast odobri postavljenje (imenovanje), naredi sklicevaje se na postavljenje vslužbilno pismo (dekret), dá imenovanemu njegove službene dohodke nakazati, ter okrajni šolski oblasti ukaže, da pooblasti kterega izmed sebe ali pa pervosednika krajne šolske oblasti, da imenovanega v prisego vzame, in ga v šolsko službo vpelje.

§. 14. Tisti, ki ima pravico postavljanja (imenovanja), naj se povabi, da se pri prisegi in vpeljevanji imenovanega v šolsko službo dá nadomestovati po kakem poslancu.

§. 15. Ako ta, ki ima pravico postavljanja (imenovanja) v postavnem času (§§. 10 in 12), nikogar ne postavi (ne imenuje), deželna šolska oblast stopi za to pot v njegove pravice.

§. 16. Vsak učitelj in podučitelj, ki ima spričevalo učiteljske pripravnosti, in ki je postavljen po §§. 1—15, je za terdno postavljen. Vendar mora se vsak postavljen učitelj podvreči prestavi, ki jo okrajna ali deželna šolska oblast ukaže iz službenega ozira, ako se mu pri tem ne krati njegova plača,

(Konec nasleduje v prih. listu.)

§. 17. Tudi pri takih prestavah se je ozirati na obstoječe pravice predlaganja in imenovanja.

§. 18. O pomikanju po sami službeni versti z nižje na višjo plačo ali o podeljenju službene doklade po starosti sklepa okrajna šolska oblast brez razpisa službe.

§. 19. Ako se pomikanje ne godi samo po službeni versti, temuč tako, da se stopi na stopnjo z višjo plačo, mora se ravnati tako, kakor pri postavljanji izpraznjenega službenega mesta (§. 1—15).

§. 20. Imenovanje učiteljev za nezapovedane učne predmete kakor tudi imenovanje učiteljic za ženska ročna dela v primerljajih, zaznamovanih v §. 5 al. 2 in 3 državne postave od 14. maja 1869, naj dotične šolske oblasti upravljajo ravno tako, kakor imenovanja drugih učiteljev, vendar brez razpisa službe.

II. oddelek.

O službenih dohodkih učiteljskega osebja.

§. 21. Letno plačo učiteljev določuje po predlogu tistih, kateri imajo dolžnost šolo napravljati in zderževati (§§. 33—35 deželne postave o uravnavi za napravlanje, zderževanje in obiskovanje javnih ljudskih šol) deželna šolska oblast.

§. 22. Naj manjši znesek stanovitne letne plače, katero imajo učitelji dobiti, je v deželnem glavnem mestu Ljubljani 600 gld., v drugih občinah 400 gld.

§. 23. Za učiteljske službe na meščanskih šolah naj se določi najmanjši znesek stanovitne letne plače 600 gld.

§. 24. Vse stalne denarne prejeme, katere ima učitelj po zavezi posameznih oseb, iz zavodov i. dr., pobira (s prideržkom, da se varuje njih namen za kako posebno reč), občina na račun šole, ter jih dotični davkariji odrajtuje.

§. 25. Premenjivi denarni doneski naj se po srednjem znesku zadnjih treh let nemudoma premene v stalni prejemek na račun šole; bira pri posameznih prebivalcih in pobiranje denarja za novo leto ni več dopuščeno.

§. 26. Dokler bira pridelkov ni odškodovana, naj se ona po srednji teržni ceni od let 1834—1863 (izločivši letó z najvišjo in z najnižjo ceno), ali kjer se teržna cena ne more določiti, po cenitvi izvedencov (z ozirom na zgoraj imenovano srednjo ceno) v stalni denarni znesek na račun šole premeni.

§. 27. Užitki od njiv, vertov (vinogradov), travnikov in gozdov, ki

so pri učiteljevi službi, se v denarjih štejejo tako, da se od katastralnega čistega zneska vsake parcele odštejejo dotični davki in priklade.

§. 28. Kar po odštevi teh užitkov (§. 27) do stanovitne učiteljeve letne plače še manjka, mora mu v gotovem denarji in sicer v mesečnih obrokih naprej plačevati občina oziroma šolski okraj, skozi dotično davkarijo. Ako ima sedanji čas kaka učiteljska služba večje dohodke, naj se sedanjemu uživalcu nekračene puste. Deželni odbor mora, ako bo treba, za to poskerbeti, da se c. k. davkarijam zaloga, ktere za te naprejšne izplačila potrebujejo, o pravem času pripravi.

§. 29. To kar si učitelj pridobi po dovoljenem stranskem opravku, kakor tudi vrednost najemščine od službenega stanovanja, ali stanovnina, ki mu namesti tega gre, potem nagrade, pomoči, doklade i. dr. ne smejo odštevati se od stanovitne letne plače.

§. 30. Učitelji, kateri so za terdno postavljeni pet let na javni ljudski šoli v kraljevinah in deželah v deržavnem zboru zastopanih nepretergano s primernim vspehom delovali, dobijo v mesečnih obrokih naprej plačljivo službeno letno doklado z 10 procenti od najmanjše letne plače (§§. 22 in 23). Na enaki način jim daje vsaka spolnjena daljna petletna službena doba do spolnjenega 30. leta te službe pravico do druge doklade, ktera se ima odmeriti z 10 procenti od najmanjše letne plače. Znesek, za kterega zdajšnji dohodki kake učiteljske službe presegajo postavno najmanjšo letno plačo (§. 28), se ne sme vrajtovati v tako službeno letno doklado.

§. 31. Šolskim občinam oziroma šolskim okrajem, kateri učiteljem namesto službene letne doklade raji dá pravico, da se naprej pomikajo, ali povišajo na večje plače, je to dovoljeno pod tem pogojem, da se plača po teh viših stopnjah tako razdeli, da se učitelju vsakih deset let do spolnjenega 30. leta zagotovi povišanje stanovitne letne plače za 20 procentov od najmanjšega zneska (§. 22).

§. 32. Ravnateljem meščanskih šol gré opravilne doklade 200 gld., nadučiteljem drugih tri- ali več razrednih ljudskih šol opravilne doklade 100 gld., nadučiteljem na dvorazrednih ljudskih šolah 50 gld. opravilne doklade na leto, ktera se more prejemati v enakih obrokih s stanovitno letno plačo.

Tam, kjer so za plačo više stopnje, se ravnatelj ali nadučitelj z imenovanjem ob enem postavi tudi na najvišo stopnjo plače.

§. 33. Vsak šolski ravnatelj ima pravico do stanovanja iz dveh sob in potrebnih zravnenskih prostorov, ktero naj se mu dá, če je mogoče, v šolskem poslopji.

Ako se mu stanovanje ne more dati, gre mu za to 20 procentov najmanjše letne plače odškodnine.

§. 34. Drugi učitelji imajo pravico do prostega stanovanja le ta-

krat, ako ga že imajo, ko se moč te postave začne. Ravno to velja tudi o odškodnini za stanovanje, ako jo že kdo uživa; ta se jim mora tudi pripoznati, ako bi se jim omenjeno stanovanje vzelo.

§. 35. Učiteljska služba z zemljiščem (§. 27) ima tudi pravico, da se ji dajo potrebni gospodarski prostori in njihova raba.

§. 36. Plača podučiteljeva se meri s 70 odstotki najmanjše učiteljeve plače. (§. 22.)

§. 37. Podučitelj ima pravico do prostega stanovanja le takrat, ako ima stanovanje že ob času, ko je pričujoča postava moč zadobila. Ravno to velja tudi o odškodnini za stanovanje, ako jo že ima; ta se mu mora tudi pripoznati, ako bi se mu omenjeno stanovanje vzelo.

§. 38. Dokler podučitelji niso za terdno postavljeni, potrebujejo za ženitev privoljenja okrajne šolske oblasti.

§. 39. Plača ženskega učiteljskega osebja se uravnava po pravilih, ki so postavljena za moške (§§. 22—38); vendar se ustanavljajo vsi prejemki z 80 odstotki tistega števila, katero v enakih razmerah spada na moške.

§. 40. Učitelji nezapovedanih učnih predmetov, kakor tudi učiteljice za ženska ročna dela v vseh v §. 15 al. 2 in 3 v državni postavi od 14. maja 1869 zaznamovanih primerljivejših dobé stanovitne nagrade, ktere po meri učilnih ur na teden določuje okrajna šolska oblast.

§. 41. Vse na kaki javni ljudski šoli začasno ali za terdno postavljene učeče osebe naj se zderžujejo vsakoršnih postranskih opravil, katera so spodobnosti in vnanji časti njihovega stanu nasproti, ali katera bi jemala čas za natančno spolnovanje njihovega poklica, ali pri katerih bi se lahko mislila kaka pristranost pri spolnovanji učiteljske službe.

§. 42. Učiteljska služba se od organistovske in mežnarske ločuje; dotični prihodki naj se razločijo in vsaki svojemu namenu izročé. Noben ud učiteljskega stana ne smé od časa, ko bodo po §§. 22 do 32 pričujoče postave njegovi prejemki uravnani, cerkvenikove službe opravljati.

§. 43. Okrajna šolska oblast mora na prestopke prepovedi v §§. 41 in 42 izrečene ojstro čuvati, in ako zapazi prestopke te prepovedi, naj dotičnemu dá največ šest tednov odloga, v katerem času se mora ali šolski službi, ali pa postranskemu opravilu odpovedati.

Zoper ta opomin se more pritožiti deželni šolski oblasti, katera pritožba se mora v osmih dneh podati in nagloma rešiti.

III. oddelek.

O strahovanji in odstavljanji učiteljskega osebja.

§. 44. Vsako dolžnostim nasprotno obnašanje za terdno ali začasno postavljenih učečih oseb kot pregrešek graja ali šolski ravnatelj, ali

šolska oblast ustmeno ali pismeno z ozirom na postavne nasledke, ako bi se zoper dolžnosti še pregreševalo, ali pa to tudi deželna šolska oblast pokori z ustrahovalno kaznijo.

§. 45. Take ustrahovalne kazni so:

a) posvarilo; b) vzetje pravice do višje stopnje, ali do doklade za službena leta; c) prestava iz ene v drugo učiteljsko službo.

§. 46. Posvarilo se vselej daje pismeno in mora se ž njim zažugati, da se bode ojestrejšje ravnalo, ako bi se zopet delalo zoper dolžnosti. Po triletnem negrajanem obnašanji dotičnega se ta kazen več ne šteje.

§. 47. Pomaknjenje na kako določeno višjo stopinjo plače (§. 31) ali dovoljenje kake določene doklade po službenih letih (§. 30) more se za eno leto ali za več odložiti ali popolnoma odreči.

§. 48. Ako se kdo kaznuje s tem, da se mu odvzame opravilo nadučiteljevo ali ravnateljevo in ako se zraven tega taka oseba nazaj postavi v versto učiteljev, se to lahko zgodi s spremembo ali brez premembe službenega kraja.

§. 49. V tem primerljeji, kakor tudi o kaznovalni prestavi na kako drugo učiteljsko službo enega in istega okraja mora strahovalna razsodba določiti versto, v katero dosihmal stopi dotični med učečo osebje svojega službenega kraja.

§. 50. Preden se kakemu udu učiteljskega stana prisodi kaka strahovalna kazen, mora se djanje pismeno ustanoviti in obdolženemu naznaniti, da se opraviči.

Ako se obdolženi ustmeno opraviči, mora se to v zapisnik zapisati. Če (ustmeno ali pismeno) opravičenje zadostuje, naj se to obdolženemu pismeno naznani.

§. 51. Deželna šolska oblast pri prisojevanji v §. 45 zaznamovanih ustrahovalnih kazni ni vezana, da bi jih morala verstiti po stopnjah.

§. 52. Odstaviti se sme učitelj navadno le takrat, ako je vnovič svoje službene dolžnosti v važnih rečeh zanemaril ali prelomil, dasiravno mu je že bila enkrat ustrahovalna kazen naložena.

Precej odstaviti se sme le tisti, kateri je pravico kaznovati v zlo rabil, ali kdor se je hudo pregrešil zoper vero in mravnost.

§. 53. Službe odstavi učitelja deželna šolska oblast brez ustrahovalne razsodbe takrat, kadar nastopi kazenska obsodba, po kateri zadevni izgubi volitevno pravico za srenjski zastop (odd. III. §. 48 državne postave 14. maja 1869).

§. 54. Kedar je učitelj odstavljen, naznani se to ministru za bogočastje in uk, kateri to pové deželnim šolskim oblastim družih dežel zastopanih v državnem zboru.

§. 55. Okrajna šolska oblast odstavi učitelja službe in mu tudi ustavi s službo sklenjene prihodke začasno, ko traja sodniška ali ustra-

hovalna preiskava, ako tirja dostojnost učiteljskega stanu, da se preiskovanec za čas preiskovanja nemudoma službe odstavi. Pritožba zoper začasno odstavljenje nima odločilne moči.

§. 56. Ako bi pa začasno odstavljeni ali njegova družina pomanjkanje terpela, izreka pa okrajna šolska oblast, koliko se mu more živčnine dati. Naj več, kar se more odstavljenemu učitelju dati, ste dve tretjini letne plače v tem času (§§. 22, 30, 31, 32), ko je bil začasno odstavljen. Ako je pozneje za nedolžnega spoznan, se mu poverne, kar je v tem času na plači premalo dobil.

IV. oddelek.

Kako se učitelji v pokoj devljejo in njih zapuščeni preskerbljujejo.

§. 57. V pokoj se postavi učitelj takrat, kedar se je po zvestem spolnovanju svoje službe v letih postaral ali kedar zavoljo težkih telesnih in dušnih slabosti ali zavoljo družih obzira vrednih razmer svoje službe ne more dalje opravljati. To se izreče, ako učitelj sam prosi, ali kedar se to brez njegove prošnje uradno ukrene.

§. 58. Kdor se pa prostovoljno službi odpove, ali samooblastno službo popusti, zgubi pravico postavljen biti v pokoj. Za tako prostovoljno odpoved se jemlje tudi, ako se nadučiteljica ali učiteljica omoži brez dovolitve okrajne šolske oblasti; ravno tako, ako se oženi učitelj, ki ni za terdno postavljen, brez privoljenja okrajne šolske oblasti. (§. 38.)

§. 59. Kedar se učitelj prostovoljno odpoveduje službi ali kedar se stavlja v pokoj, ne sme vendar brez posebnega privoljenja deželne šolske oblasti pred koncem šolskega leta iz službe stopiti, takrat mora pa tudi izprazniti stanovanje in odstopiti zemljišča, sklenjena s službo; užitek od njih se preračuni po §. 78.

§. 60. Koliko dobiva učitelj pokojnine (odpravnine ali penzije), ravná se po letni plači kakor tudi po službenih letih v pokoj postavljenega.

§. 61. Letna plača, ktera se tu šteje, je tista, ktero vživa učitelj tisti čas, ko se devlje v pokoj. Doklade za službena leta, ktera doraščajo pri naj manjši letni plači tam, kjer ni pomikanja po stopnjah na višjo letno plačo, kakor tudi opravilne doklade ravnateljev in nadučiteljev (§. 32), naj se imajo za dele te letne plače.

§. 62. Šteje se tisti službeni čas, kterege je kdo opravišči pre-skušnje o učiteljski pripravnosti služil na kaki javni šoli (§. 56 deržavne postave 14. maja 1869). Tudi pretergana leta se službenim letom prištevajo, ako se izkaže, da učitelj ni bil kriv preterganja.

§. 63. Kdor ta čas, ko se devlje v pokoj, nima deset števnih let

(§. 62), ta se odpravi s tem, da se mu izplača poldrugoletni znesek njegove števne (§. 61) letne plače.

§. 64. Tisti, ki se devljejo od začetka enajstega do petnajstega pa števne leta (§. 62) v pokoj, dobé tretjino števne letne plače kot penzijo. Z izpolnjenim petnajstim službenim letom dobivajo pravico do treh osmin, in ko zopet izpolnijo pet let, dobé daljno osmino, in ko spolnijo štirideseto leto, dobé vso letno plačo od števnih let za penzijo (§. 61).

§. 65. V pokoj se devljejo ali stanovitno ali začasno. V poslednjem primerljivi mora dotični, ko mine vzrok, zarad kterega je bil postavljen v pokoj, zopet po ukazu deželne šolske oblasti delovati pri šolstvu ali pa se odpovedati pokojnine. Tudi v prvem primerljivi jenja pokojnina, ako v stanovitni pokoj djani prevzame kako s stalno plačo ustanovljeno službo.

§. 66. Vdove in sirote učiteljev imajo pravico do preskerbnine le takrat, če je umerli mož ali oče sam imel pravico do pokojnine.

§. 67. Vdove in sirote podučiteljev, ki imajo spričevalo učiteljske pripravnosti, pa so se oženili brez potrebnega privoljenja (§. 38), nimajo pravice do preskerbnine.

§. 68. Učiteljeva vdova, ktere umerli mož ni še spolnil desetega števne leta (§. 62), odpravi se s četertino letne plače, ktero je ranjki dobival po števnih letih. (§. 61.)

§. 69. Če je umerli mož spolnil že deseto leto (§. 62), dobi vdova penzijo, ktera se odmeri s tretino zadnje števne letne plače, ktero je ranjki dobival. (§. 61.)

§. 70. Če je bil zakon z umerlim možem sklenjen že v pokoju, ali če je bila zakonska združba brez moževe krivde pred njegovo smertjo po sodnjisko ločena, vdova nima pravice do pokojnine.

§. 71. Ako se vdova zopet omoži, more si penzijo prihraniti za mogoči vdovski stan, ali dveletni znesek tiste penzije vzeti za odpravilo.

§. 72. Za vsakega otroka umerlega moža, kterega ima preskerbovati vdova, ki dobiva pokojnino, ji gre tudi donesek za odgojo, in ta se ji tako odmeri, da vsa njena penzija z vsemi doneski za odgojo vred ne presega polovice tega, kar je umerli soprug ali oče poslednjič dobival števne letnine (§. 61).

§. 73. Donesek za vsakega otroka neha, ko izspolni 20. leto ali z dnevom, kterega bil že poprej preskerbljen.

§. 74. Ako umerli učitelj ne zapusti vdove, ali če ta nima pravice do pokojnine (§. 70), gre vsem nepreskerbljenim otrokom umerlega, ki še niso 20 let stari, v slučaju §. 68 skupaj toliko odpravila, kolikor bi ga imela dobiti vdova; v slučaju §. 69, pa jim gre skupna (konkretalna) penzija, ki pa znaša šestino plače, ktero je ranjki po števnih letih vžival.

§. 75. Ta skupna (konkretalna) penzija neha z dnevom, kterega ni več nepreskerbljenega otroka ranjkega pod 20 leti.

§. 76. Ako se učiteljeva vdova zopet omoži, nastopi namest odgojitvenih doneskov (§. 72) za otroke umerlega skupna penzija (§. 74), ako si pa ona priderži za primerljej, ko bi zopet vdova postala, pravico do penzije, obsega ta prideržek tudi odgojitvene doneske, tako da, ako nastopi oni primerljej, precej neha za otroke skupna penzija.

§. 77. Vdova in otroci učitelja umerlega v djanski službi, stanujejo še četert leta v prostem stanovanji; ako je pa učitelj dobival denar za stanovanje, jim pa gre še za prihodnji izplačilni obrok denar za stanovanje.

§. 78. Užitek od zemljišč, ki spadajo k šolam (§. 27), gre dedičem v djanski službi umerlega učitelja le takrat, ako je smert bila med 1. junijem in 31. oktobrom. Ako pa ni tako, imajo pa dediči le pravico, da se jim povernejo tisti stroški, ki so potrebni, da zemljišče užitek dá.

§. 79. Ako poslednja števena letna plača učiteljeva v djanski službi umerlega ni presegala 600 glđ. in tudi zapuščina ne zmore toliko, da bi se poplačali stroški za bolezen in za pogreb, gre dedičem umerlega četertina tiste letne plače, kakor četertletnina za pogreb.

§. 80. Da bo iz kaj plačevati pokojnine za učitelje v službi onemogle, ravno tako, da se bo zadostovalo tirjatvam za preskerbljevanje njih zapuščenih, naj se ustanovi pokojninska blagajnica, s katero gospodari deželna šolska oblast (§. 57 derž. post. 14. maja 1869).

§. 81. Vsi učitelji, kteri po preskušnji o učiteljski pripravnosti dobé službo, so zavezani, da vplačajo v pokojninsko blagajnico 10 odstotkov od svoje perve za pokojnino števene plače, potem ko bode uravnana, in ravno toliko od zneska, za kterega se jim pozneje plača zboljša in od doklade od službenih let ali od opravilne doklade. Verh tega plačujejo še vsako leto dva odstotka svojih letnih za pokojnino števnih prihodkov.

§. 82. Izvanredni dohodki penzijskega zaklada so:

1. upravni prebitki iz prodaje šolskih bukev, kteri pridejo na deželo;
2. dohodki od izpraznjenih učiteljskih služeb, kolikor ne spadajo dedičem umerlega ravnatelja, nadučitelja ali učitelja (§. 78, 79), ali kolikor se ne plačuje z njimi podučitelj;
3. kazenski denarji, kteri se vplačujejo vsled kazenskih sodeb šolskih oblasti.

§. 83. Kar se še potrebuje za letne izdajke pokojninske blagajnice, to se dodá iz deželnega premoženja.

§. 84. Prebitki od letnih prihodkov pokojninske blagajnice (§. 81,

83) nalagajo se na obresti in le njih obresti jemljejo se v prihodnji letni račun.

§. 85. Penzije, ktere učiteljem ali njih zapuščenim že sedaj grejo, morajo v to zavezani tudi zanaprej plačevati.

Prehodne določbe.

§. 86. Deželna šolska oblast ustanovi precej, ko ta postava veljavo dobi, učiteljske plače, kakor je to v §. 21. rečeno.

§. 87. Perva v §. 30. zaznamovana doklada od službenih let gre že postavljenim udom učiteljstva samo tedaj, če že petnajst let služijo na kaki javni ljudski šoli v kraljevinah in deželah v deržavnem zboru zastopanih nepretergoma in z vspehom. Sicer pa stopijo učitelji v užitek perve doklade od službenih let še le tedaj, ko so spolnili petnajsto službeno leto.

§. 88. Na podlagi te ustanovitve naredi vsaka okrajna šolska oblast kataster vsih učiteljskih služeb v okraju.

§. 89. Dohodki vseh učiteljev, katerih vredba se opira na imenovani kataster (§. 88), morajo naj kasneje eno leto potem, ko ta postava dobi veljavo, popolnoma uravnani biti.

§. 90. V tem obroku začne tudi pokojninska blagajnica svoje delovanje. Pri uredbi dohodkov vsacega učitelja se tudi znesek, ktereга ima učitelj (§. 84) pri okrajni blagajnici vplačevati, predpisuje.

Konečne določbe.

§. 91. Pričujoča postava stopi v djanje tisto šolsko leto, ktero nastopi po nje razglašenji.

§. 92. Ko v moč pride pričujoča postava, zgubé veljavo vse ta predmet zadevajoče postave in ukazi.

§. 93. Ministru za bogočastje in uk se naroča, da zverši to postavo in izda potrebne napote.

V Beču, 29. aprila 1873.

Franč Jožef l. r.

Stremayr l. r.